

מאת יהודה בן-צור

Inaco – 'יענקלביץ'

הכתבה מוקדשת לזכרו של חבר הפלי"ם ומפקד הספינה אורי רביקוביץ-ארנון

בחודש מאי 1948 הוחל בחכירת 'אוניות רכש' במקום לרוכשן. בנמל נאפולי נחכרו שתי ספינות איטלקיות להפלגה חד-פעמית, Apuania שנשלחה להעמסה בנמל אלג'יר (רכש של יהודה ארזי) ו-Inaco שהוטענה בנמל גנואה (רכש של ישראל דיקנשטיין).

הכינוי 'יענקלביץ' מופיע ברשימת האוניות של יחידת הרכש¹ ללא הסבר. בספר הכינויים, 'זר לא יבין' הוצמד הכינוי ל"סניור דומינו – איטליה, סיען רכש בשנים 1947-8".

מועד הגעה: למעגן תל אביב - 22.6.48.

המלווים: אורי ארנון, ימאי הפלי"ם (בתמונה מימין) ו'הגדעוני' חיים גירון.

המטען: "200 טונות חומר נפץ ושפע תחמושת"² - פרי עבודתו של ישראל דיקנשטיין המכונה 'אבני'³, הממונה על מערכת הרכש באיטליה, שהחליף במאי 1948 את מוניה מרדור והתמחה בעיקר ברכישת חומרי נפץ. לדברי פיניק'וזה "היה זה משלוח אחד מתוך 18,000 ח.נ. שהובאו מאיטליה".

עפ"י רישומי שלוחת 'המוסד' באיטליה הספינה יצאה למעגן תל אביב ב-16 ביוני 1948⁴, בעיצומה של ההפוגה הראשונה. מיומני האישיים של 'הגדעוני', שנכתבו 'בזמן אמת', ניתן לקבל "תמונה" נאמנה של הפלגתה מגנואה למעגן ת"א. ביומנו מצויות 19 הגדרות נ.צ., מה-15.6 עד 21.6 וכן העתקי מברקים* – יוצאים בלבד - שנשלחו מהספינה, תחילה לשלוחת 'המוסד' באיטליה ובהמשך למרכז בארץ, ללא פרטים מזחים, כגון הנמען ותאריך המשלוח. בנוסף לנתונים הנ"ל מצויים ביומנו "הגגים" שונים אותם הוא מצא לנכון להעלות על הכתב, החל מה-7 ביוני 1948⁵:

"7.6 - הערב מתברר שאני נוסע בכלי אחר [ב-4.6 הפליג חיים ב'נרקיס' מנאפולי בדרכה למרסיי ו... הורד ב'גבעה', בסיס 'המוסד' ליד פורמיה-גא'אטה באיטליה] ועלי לזוז עוד הלילה למיל. [מילנו]". ניתן להניח שצמד המלווים עלה ל-Inaco ב-10-11.6.48.

"ב-11.6 שעה 22.00 זזנו מגנו. [גנואה], כשהפחד מכרסם מעט מפני מוקשי עלוקה [Limpet] ודאגה לאפשרות כניסה לארץ בשעה שיש הסגר למשך כל תקופת השלום [כוונתו כנראה לאמברגו ופקוח משקיפי או"מ בתקופת ההפוגה]. עוד הלילה פתחתי את הארגז של מכשיר [האלחוט]".

"12.6 - את האנטנה מתחנו בבקר. המכשיר לא עבד. החלפתי ברזרבי. כעבור שעתיים... נשרף משהו בגנראטור והחלפתי [את כל המערכת] ברזרבית. אנטנה אחת נקרעה... מזמן היציאה ועד התחלת האזנה ע"י 'ליאונרד' [התחנה באיטליה] עברו 27 שעות... [זה] לא בסדר, 'ליאונרד' אינו מאזין... [אפילו] בשעות הקשרים הקבועים שלו. עניין חוסר השמן הוא חשוב ביותר וזה יותר משש שעות שידוע לנו על כך... זה עלול לגרום להארכת זמן הנסיעה ביום שלם ואפילו יותר וכן עלול להכריחנו להיכנס לנמל [כלשהו בדרך] וזהו סיכון [אימת המלווים, הן באוניות המעפילים, לא כל שכן באוניות הרכש]. המברגים... מתוצרת זולה ונשברים בקלות. בשעה 01.00 הצלחתי להתקשר... ולהעביר... עניין השמן".

¹ פיניק'וזה, מנהל היחידה, 'המשימה רכש', עמ' 198.

² פ. וזה, "המשימה רכש", עמ' 198, 201, 233.

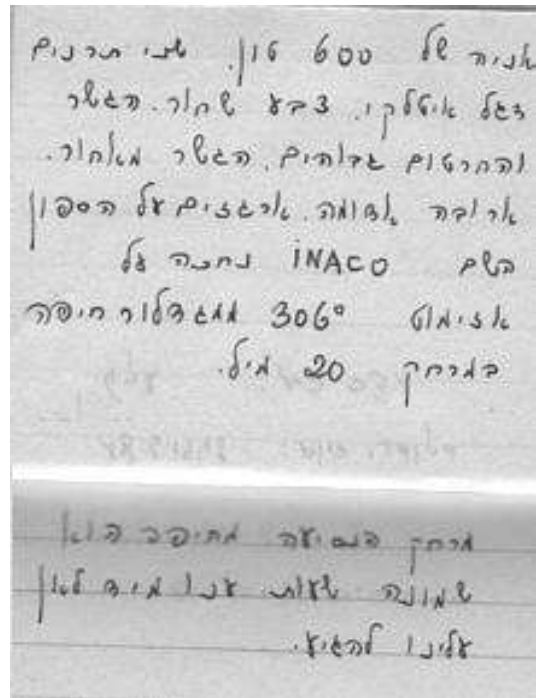
³ כינויים נוספים: 'חנן' וככל הנראה גם 'חוקי', 'זר לא יבין', עמ' 13, 468.

⁴ תיק תנועת כלי שייט 1948 – עיזבון זקימוביץ.

⁵ כל המברקים המסומלים ב* מצוטטים מהיומן, באדיבות ממ"ע (מחנה מעפילים עתלית). סדר הצגתם הוא לפי שיקול דעתי המקצועית. י. ב-צ.

* - "חסר שמן למכונה. הכינו שתי חביות שמן בכפר החוף פרדיז שמצפון לנמל מסינה. נגיע לשם מחר עם חשכה. מחכים לתשובה".
 "4.6 – תחנת 'ליאונרד' אינה שומרת קשר קבוע... הדבר גורלי למקרים כמו שלנו"⁶.
 "ב- 15.6 - בבוקר נכנסנו לנמל [מסינה] לטעון שמן ודלק ולתקן המוטור. המכשירים סולקו [הוכנסו לסליק]. בנמל מספר כלים שלנו. מצליח להכיר במשקפת את יחיאל [אדמוני, 'גדעוני'] על הכלי מונטקיארו [אונית הרכש 'ההר']".
 "17.6 – אמש ב- 01.00 הוקם קשר עם 'ליאונרד' לאחר 36 שעות שעגנו בנמל מסינה... נקבע קשר (מקווה אחרון) למחר בערב ועם הבירה [רומא] בבוקר. מחר משער שיוקם הקשר עם 'ארנון' [המוסד' בארץ]".
 * - "עדיין עומדים בתיקונים. מיד אחרי התיקון נחזור לנמל מסינה לטעון שמן. המכונאי טוען שהמכונה אוכלת יותר שמן מאשר היה משוער. הוא יצא עם 620 קילו. המכונה אוכלת 5 ק"ג לשעה. לא התעוררו חשדות ברב החובל".
 * - "המכונה עובדת חוזרים לנמל מסינה לתיקון קל וטעינת שמן".
 * - "החלפנו חלק שנשבר במכונה. הטענו דלק ושמן. יצאנו מהנמל ב- 21.00".
 * - "חסרות חותמות המכס על תעודות המשלוח [וע"כ] אין אפשרות להיכנס לנמל איטלקי. תבררו אם אפשר להצטייד בשמן בנמל קנדיה שבכרתה".

* - "18.6 שעה 18.00 עוברים בין C. Malea והאי Cerigo מהירות 8 קשר קורס 099 ים שקט".
 * - "מרחק הנסיעה מחיפה הוא 8 שעות. ענו מיד לאן עלינו להגיע".
 * - "א. ניירות האוניה מסודרות בשביל נמל חיפה. ב. היש אפשרות של פריקת ארגזים של 4 טון בת"א".
 * - "לאיזה נמל עלינו להגיע? האם קבלתם מאיטליה את פרוט וחלוקת הסחורה בתוך הארגזים? האם תוכלו לעלות לכלי לפני הנמל לסדור עניין הניירות?".
 * - "מתי יעלה איש שלנו לסדור התעודות".
 * - "יש לנו ארגזים של 5 טון. מנופי האוניה מרימים מכסימום 4 טון. ענו מיד מה אמצעי השמירה על החופים. נגיע הלילה לת"א. מחכים להוראות. הזדהינו למשחיתה [לרשות מתווך האו"מ הועמדו שתי משחיתות אמריקא] בשעה 01.00, לפי בקשתה".

* - "מנוף אחד מרים 4 טון, השני 2 טון. הקפיטן טוען שבים כמו עכשיו אין כל אפשרות לעבוד אתם. הנוכל לפרוק בת"א?".
 * - "בקשר לשמירת הקשר אתכם, הודיעו אם יש שמירה על החופים, באיזה מרחק וכו'. היש להכין סליק למכשירים ולנו".
 * - "רב החובל חושש להיתפס על קורס לת"א. כל שכנוע לא הועיל. הוא מסרב באופן מוחלט לנסוע לת"א בלי הניירות הדרושים. הוא חושש לגורל האוניה [החכורה] שהוא אחראי עליה בפני החברה. ענו מיד".
 * - "אוניה של 600 טון. 2 תרנים. דגל איטלקי. צבע שחור. הגשר והחרטום גבוהים. הגשר מאחור. ארובה אדומה. ארגזים על הספון. השם Inaco. נחכה [לאונית ליווי של חיל הים] על אזימוט 306 ממגדלור חיפה במרחק 20 מיל".

⁶ ב-9.9.48 נתקלתי ב"תופעה" דומה ובאותו אזור, בעת הפלגת 'המורד'. הבעיה נפתרה באמצעות ספינת דיג, שהעדיפה – תמורת תשלום הוגן – לחזור לנמל קרוב ולקנות עבורנו 2 חביות שמן. י. ב-צ.

* - "המלחים החליטו לרדת מהאוניה בת"א עד שתיגמר הפריקה. זה היה התנאי היחידי שהסכימו לנסוע לת"א".

אין בידינו המברקים הנכנסים שנשלחו לספינה. מהמברקים היוצאים* ניתן לעמוד על חששותיהם של המלווים - שלא היו מודעים לנעשה בארץ כחודש לאחר פלישת צבאות ערב וחרדות הצוות האיטלקי, שקיבל "רגליים קרות" ותבע מרב החובל לשנות את נמל היעד. בתגובה שלח חיל הים לקראתה "אונית מלחמה", כנראה ק-22 – 'התקווה', ש"שכנעה" את רב החובל באמצעות ירי פגז ליד חרטומה להמשיך בדרכו לת"א⁷.

ב-21.6.48 דווח ישראל ד. [דיקנשטיין] לשאול אביגור על תוכניות הרכש הבאות שלו ובין היתר התייחס גם למשלוח הנ"ל⁸: "... המשלוח הקודם יהיה מחר מחרתיים [ב-22.6] בבית [בארץ]. [הכלי] כבר קשור [אלחוטית] עם הבית...". לרוע מזלה, הגיעה Inaco ארצה בשעה שהמגעים בין גלילי ובגין בעניין פריקת 'אלטלנה' בחוף כפר ויתקין - הרחק מעיני משקיפי או"מ שהיו אמורים לפקח על בצוע הסכם הפסקת האש – עמדו בפני פיצוץ. פיני'ק וזה, שסייע לגלילי במגעים עם האצ"ל, נערך באותו יום, 22.6, "לטפל ב'אינקו'... שהמתינה במבואות נמל ת"א... לשוב לפנות ערב לפרוק בחשאי"⁹, אך המשבר שפרץ בחוף כפר ויתקין דחה את פריקתה באותו לילה.

מהמעט שאנו יודעים על תנועת Inaco באותו לילה נראה שהיא הסתובבה "על ריק": " 'יענקלביץ' – הסתובב לילה שלם בין נתניה לשפיים..."¹⁰. מכאן, ניתן להניח ש'אלטלנה'

26-27		24/5/48	
איג'ים	68	ישראל	998.550
		א"י	71.200
		הא"ל	154.500
		הא"י	13168
		הא"י	200
		הא"י	6117
		הא"י	52260
		הא"י	4000
		הא"י	20.748
		הא"י	170.000
		הא"י	3200
		הא"י	200.000
		הא"י	4000
		הא"י	972
		הא"י	100

נעה באותו לילה במסלול מקביל, מתל אביב לכפר ויתקין. לסמיכות הגעתן התייחס פיני'ק וזה: "עד שאנו טרודים בהכנות... לפריקת 'אינקו'... קפץ עלינו רוגזה של 'אלטלנה'... שזכתה לפרסום, לא... בשל מה שהביאה... אלא בשל מה שהביאה בעקבותיה. 'אינקו' ו'אלטלנה' – הראשונה מלמדת כיצד מוליכים משלוחי נשק... בימי הפוגה ובלוקדה [אמברגו] והשנייה – כיצד אין מוליכים..."¹¹.

פרטי המטען נרשמו ע"י שאל אביגור במחברת¹².

⁷ דברים שסיפר לי ידידי אורי, המלווה. י. ב-צ.

⁸ 'מחברות שאול', 24/54/2 עמ' 19 א, א"צ.

⁹ 'המשימה רכש', עמ' 220.

¹⁰ מבוסס על נייר בכתב יד בארכיון 'ההגנה', את"ה.

¹¹ 'המשימה רכש', עמ' 201.

¹² 'מחברות שאול', 24/54/2 עמ' 26 א, א"צ.

סמוך לסיום הפריקה, כנראה ב-5-24 ביוני 48, ביקשו המלווים אישור ירידה מהאוניה: "האוניה מפליגה לפנות בקר. סדרו את ירידתנו" הם גם ביקשו חופשה קצרה: 'הנרקיס' [שהובילה עולי גח"ל] עומד להגיע. תנו לנו חופש עד בואו... נחזור אתו" [הנרקיס] הגיעה למעגן יפו ב-26 ביוני 1948 עם עולי גח"ל¹³. חיים גירון הועבר לאונית הרכש 'הזקן' שהגיעה ב-27.6 ויצא אתה מהארץ ב-1.7.48.

ובאשר לאורי, אינני יודע/זוכר אם הוא חזר לאיטליה עם הספינה ומה הוא עשה עד קיץ 1949, בו "בילינו" כמה חודשים בהסדרת רישומינו בצה"ל (יתכן שבין היתר, הוא היה מלווה של אוניית עולים שפקדה את נמל טריפולי בלוב). י. ב-צ.

ב-24.6.48 הסתיימה הפריקה. ברישומי 'המוסד' באיטליה ליום 8.7.48 צוין ש"הספינה יצאה מ'ארנון' [מהארץ] ביום 26.6.48 בדרכה חזרה לנאפולי [וכנראה מיועדת להובלת] סחורה של 'חוקי' [ישראל דיקנשטיין]."

אין בידנו מידע על "סחורת חוקי", אך נראה שלמערכת הרכש היו תוכניות להמשך העסקת הספינה. ברישום ליום 16.7 צוין: "להתעניין עליו אצל ישראל" וב-25.7 נמסר שמדובר ב-: "כלי חכור לפי צ'רטר לעזרת מטען "חוקי". ב-25.8.48 דווח 'אבני' באיטליה 'לפינו', הגזבר בז'נבה: "מכין משלוח לוסף השבוע ב'ינקלביץ', שיכיל שני מיליון כד' 9 מ"מ, 250 ק"מ פתיל, 50 טון בליסטיד ושונות". לסיכום, אין בידנו מידע המאשר שהספינה עשתה נסיעה נוספת ארצה.

אורי בקדמת התמונה, מרסיי אפריל 1948.
(מאחוריו מחבר הכתבה יהודה בן-צור)

¹³ עדות של יהודה לוי, עולה בהפלגה זו. שיחה טלפונית ב-30.5.01 (טלפ. 09-7649744). וכן פתק מעיזבון של זקימוביץ מה-10.6.48: "לזקי מפריז. לטלפן לשם מתי יכולה לצאת 'נרקיס'".